

بررسی تأثیر آموزش بر میزان اضطراب بیمارانی که در بیمارستان نمازی شیراز تحت عمل جراحی پیوند عروق کرونر قرار گرفته اند.

الهام نواب*^۱، اشرف درخشان^۲، دکتر فرخنده شریف^۳، دکتر احمد علی امیر غفران^۴، حمیدرضا طباطبائی^۵

چکیده

بیماری های انسدادی عروق کرونر قلب در جهان شیوع بالایی دارند و عمل جراحی پیوند عروق کرونر یکی از مؤثرترین درمان های آن می باشد. جراحی برای اغلب بیماران و خانواده های آنان به عنوان یک بحران و حادثه تهدید کننده محسوب شده و باعث بروز اضطراب بسیاری در آنان می شود که این اضطراب می تواند خود موجب بروز اختلالات شناختی، فیزیولوژیکی و رفتاری در بیمار شود. تحقیقات نشان می دهند آموزش قبل از بستری می تواند باعث کاهش اضطراب و فشار در بیماران و خانواده آنها شود و پرستار به عنوان یکی از اعضای تیم بهداشتی وظیفه آموزش را بر عهده دارد لذا این پژوهش با هدف تعیین تأثیر آموزش بر میزان اضطراب بیمارانی که در بیمارستان نمازی شیراز تحت پیوند عروق کرونر قرار گرفته اند، انجام شده است. این پژوهش یک مطالعه نیمه تجربی است که جهت گردآوری اطلاعات مورد نیاز از پرسشنامه استاندارد هامیلتون استفاده شده است.

نمونه های این پژوهش را ۶۰ نفر از بیماران بستری واجد شرایط پژوهش تشکیل داده اند که با روش نمونه گیری تصادفی انتخاب شده بودند و از بین نمونه ها ۳۰ نفر به عنوان گروه آزمون و ۳۰ نفر به عنوان گروه شاهد تعیین شدند. یافته های این پژوهش نشان داد که در گروه آزمون (دریافت کننده آموزش) میانگین نمره اضطراب در مرحله اول ۲۲ و در مرحله دوم ۶/۴ بوده است که مبین تفاوت معنی دار آماری بوده است ($P=0/0001$) در حالیکه در گروه شاهد میانگین نمره اضطراب در مرحله اول ۱۸/۶ و در مرحله دوم ۲۸/۳ بوده است که نشانگر افزایش نمره اضطراب می باشد ($P=0/134$). نتایج این پژوهش گویای آن بود که انجام آمادگی قبل از عمل بوسیله آموزش با افزایش آگاهی بیمار از فرآیند عمل جراحی، افزایش آمادگی روحی بیمار جهت انجام عمل جراحی، اصلاح سوء برداشت ها و تصورات غلط راجع به پیوند عروق کرونر، باعث کاهش میزان اضطراب و استرس روانی دوره قبل از عمل گردیده است. بنابر این پیشنهاد می شود با اجرای یک برنامه آموزشی مدون ۱-۲ هفته قبل از عمل جراحی پیوند عروق کرونر توسط افراد متخصص در امر آموزش نظیر پرستاران می توان از بروز مشکلات جسمی و روانی قبل از عمل پیشگیری نمود و در نتیجه موجب حفظ تعادل بیماران در مرحله بعد از عمل گردید.

واژه های کلیدی: آموزش، اضطراب، پیوند عروق کرونر

^۱ کارشناس ارشد پرستاری (* مؤلف مسئول)

^۲ عضو هیئت علمی دانشکده پرستاری و مامائی حضرت فاطمه (س) دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شیراز

^۳ استادیار دانشکده پرستاری و مامائی حضرت فاطمه (س) دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شیراز

^۴ دانشیار دانشگاه علوم پزشکی شیراز

^۵ عضو هیئت علمی دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شیراز

مقدمه

امروزه جراحی پیوند عروق کرونر قلب به عنوان یکی از اعمال جراحی متداول مطرح می باشد لیکن از آنجائی که جراحی بزرگی محسوب می شود، می تواند مشکلات عمده ای از جمله مشکلات فیزیکی، روانی و اجتماعی برای بیمار به همراه داشته باشد (Brunner و Suddarth, ۲۰۰۰).

Davis (۲۰۰۱) معتقد است در بیمارانی که تحت عمل جراحی قلب قرار می گیرند، کمبود اطلاعات در مورد عمل جراحی و مراقبت های پرستاری بعد از آن، احساس تنهایی، ترس از جراحی و عوارض احتمالی آن و ترس از مرگ از جمله تشخیص های مهم پرستاری هستند. به علاوه وجود اضطراب شدید در این بیماران مانع از به کارگیری مکانیسم های مقابله ای در فرد می شود. به نوشته Boare و Haiward (۲۰۰۰) استرس و اضطراب باعث بروز اثرات زیانبار در بیماران شده و باعث به تأخیر افتادن بهبودی آنان بعد از عمل می شود. از این رو ارائه اطلاعات مفید قبل از عمل جراحی می تواند باعث کاهش استرس، درد و اضطراب بیماران شود. Robbinsson (۱۹۹۸) معتقد است ارائه اطلاعات ضروری توسط پرستار آن هم به زبانی ساده و در حد درک بیمار، مؤثرترین اقدام جهت کاهش اضطراب بیماران به شمار می آید. Miere و Lateze (۱۹۹۸) در رابطه با تأثیر آموزش در کاهش اضطراب بیماران قلبی و بهره مند شدن از اطلاعاتی که می تواند آنها را در تطبیق با وضعیت جدیدشان یاری دهد، تحقیقی انجام دادند. نتایج این تحقیق نمایانگر نیاز وافر بیماران نیازمند جراحی قلب به کسب اطلاعات بیشتر قبل از عمل در رابطه با روند بیماری، نحوه فعالیت بعد از عمل، کاربرد داروها، رژیم غذایی، مسائل مربوط به عمل جراحی و عوارض آن بوده است. براساس این تحقیق ارائه اطلاعات توانسته بود اضطراب این بیماران را قبل از عمل جراحی قلب کاهش دهد. McHugh، Lindsay و Hanlon (۲۰۰۱) نیز طی مطالعه خود دریافتند که آموزش (ارائه اطلاعات) و مراقبت های ویژه قبل از عمل پیوند عروق کرونر می تواند به میزان قابل ملاحظه ای باعث کاهش اضطراب و نیز بهبود سلامتی جسمی قبل از عمل در بیماران شود. نتیجه پژوهش انجام شده توسط قربانی (۱۳۸۰) نیز مؤید تأثیر مطلوب آموزش قبل از عمل در کاهش

اضطراب بیماران تحت عمل جراحی پیوند عروق کرونر بوده است.

علیرغم نتایج حاصل از تحقیقات انجام شده متأسفانه چنانکه باید در مراکز درمانی اهمیت نقش آموزش قبل از عمل جراحی پیوند عروق کرونر توسط پرستاران مورد توجه قرار نمی گیرد، لذا پژوهشگر بر آن شد تا با انجام این مطالعه تأثیر آموزش را بر میزان اضطراب بیماران تعیین و با تکیه بر یافته های حاصل از این پژوهش لزوم ارائه آموزش را مورد تأکید قرار دهد.

لذا این پژوهش به منظور آزمون فرضیه "آموزش بر میزان اضطراب بیمارانی که قرار است تحت عمل جراحی پیوند عروق کرونر قرار گیرند، مؤثر است" انجام شده است.

روش کار

این پژوهش یک مطالعه نیمه تجربی است که مراحل آن شامل: تعیین اطلاعات زمینه ای و تعیین میزان اضطراب کل واحدهای مورد پژوهش (دو هفته قبل از عمل و سپس تعیین مجدد میزان اضطراب در واحدهای مورد پژوهش یکروز قبل از عمل جراحی یعنی پس از اجرای برنامه آموزشی در بیماران گروه آزمون) و مقایسه تغییرات میزان اضطراب مرحله اول و دوم در دو گروه آزمون و شاهد بوده است. محتوای آموزشی در این پژوهش از طریق روش آموزش چهره به چهره، یک دفترچه آموزشی و نیز نمایش یک فیلم آموزشی ۲۰ دقیقه ای به بیماران ارائه گردیده است.

نمونه های این مطالعه را ۶۰ نفر بیمار واجد شرایط پژوهش تشکیل داده اند که با روش نمونه گیری تصادفی انتخاب شده بودند. از بین نمونه ها ۳۰ نفر به عنوان گروه آزمون و ۳۰ نفر به عنوان گروه شاهد تعیین شدند.

مشخصات واحدهای مورد پژوهش عبارت بودند از: (۱) کلیه واحد های پژوهش دارای تشخیص انسداد عروق کرونر بوده و کاندید عمل پیوند عروق کرونر بودند، (۲) کلیه واحد ها برای اولین بار کاندید عمل جراحی شده بودند، (۳) کلیه واحدها از هوشیاری کامل برخوردار بوده و در شرایط وخیم بیماری نبودند و (۴) هیچیک از واحدهای پژوهش بیماری روانی شناخته شده ای نداشتند. ابزار گردآوری داده ها پرسشنامه ای شامل دو بخش بود. بخش اول مربوط به اطلاعات دموگرافیک

و علائم حیاتی بیمار و بخش دوم پرسشنامه استاندارد هامیلتون بوده است که اعتماد و اعتبار علمی آن قبلاً تعیین و تأیید گردیده بود. این پرسشنامه شامل ۱۳ مورد می باشد که سؤالات آن در مقیاس پنج درجه ای لیکرت مطرح گردیده است: صفر (به معنای عدم وجود اضطراب)، یک (میزان اضطراب خفیف)، دو (میزان اضطراب متوسط)، سه (میزان اضطراب شدید)، چهار (میزان اضطراب خیلی شدید). روش گردآوری اطلاعات خود گزارش دهی بوده است. جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات بدست آمده در این پژوهش از روش های آمار توصیفی شامل فراوانی، درصد، میانگین، انحراف معیار و آمار استنباطی شامل آزمون های تی در دو نمونه جدا، آزمون من ویتنی، دقیق فیشر، تحلیل رگرسیون، همبستگی و کای اسکور استفاده شده است.

نتایج

نتایج نشان داد که از ۶۰ نفر واحدهای مورد پژوهش بیشترین

درصد واحدها دارای این خصوصیات بوده اند: از لحاظ جنس: مردان (۷۰ درصد)، از لحاظ سن: گروه سنی ۵۵-۴۶ سال (۴۹ درصد)، از لحاظ وضعیت تاهل: متاهلین (۸۹/۹ درصد)، از لحاظ میزان تحصیلات: بی سوادان (۴۳/۳ درصد) و از لحاظ شغل: کارمندان بازنشسته (۱۶ درصد) و افراد با مشاغل آزاد (۱۶ درصد) بوده اند. همچنین کلیه واحد های مورد پژوهش حداقل یکبار سابقه بستری شدن در بیمارستان (جهت آنژیوگرافی) را داشته اند.

یافته ها حاکی از آن بود که میزان اضطراب در زنان بیشتر از مردان (۲۵ در مقابل ۱۸/۳) و در افراد بیوه بیشتر از افراد متاهل (۲۴/۶ در مقابل ۲۰) بوده است.

همچنین لازم به ذکر است که در کلیه واحدهای مورد پژوهش با افزایش سن و افزایش میزان درآمد میزان اضطراب کاهش داشته است ولی با افزایش تعداد دفعات بستری در بیمارستان اضطراب افراد افزایش یافته بود.

جدول شماره ۱: میانگین و انحراف معیار میزان اضطراب بیماران تحت عمل جراحی پیوند عروق کرونر بر حسب گروه آزمون و شاهد (دو هفته قبل از عمل و روز قبل از عمل) در بیمارستان نمازی شیراز

P	انحراف معیار	میانگین	تعداد	میزان اضطراب	
				گروه - زمان	
۰/۰۰۰۱	۸/۹۰	۲۲/۰۶	۳۰	دو هفته قبل از عمل	۳۰
				روز قبل از عمل	۶/۴۰
۰/۱۳۴	۸/۴۲	۱۸/۶۶	۳۰	دو هفته قبل از عمل	۳۰
				روز قبل از عمل	۹/۲۴

طبق مندرجات جدول شماره ۱، میانگین نمرات اضطراب در گروه آزمون در مرحله اول ۲۲/۰۶ و در مرحله دوم ۶/۴۰ بوده است چنانکه ملاحظه می شود میزان اضطراب در این گروه پس از دریافت آموزش کاهش مشخص داشته است

طبق مندرجات جدول شماره ۱، میانگین نمرات اضطراب در گروه آزمون در مرحله اول ۲۲/۰۶ و در مرحله دوم ۶/۴۰ بوده است چنانکه ملاحظه می شود میزان اضطراب در این گروه پس از دریافت آموزش کاهش مشخص داشته است

جدول شماره ۲: میانگین و انحراف معیار تغییرات نمرات اضطراب بیماران تحت عمل جراحی پیوند عروق کرونر گروه آزمون و شاهد در بیمارستان نمازی شیراز

P	انحراف معیار	میانگین	تعداد	تغییرات نمرات اضطراب	
				گروه	
۰/۰۰۰۱	۷/۲۶	-۱۵/۶۶	۳۰	آزمایش	۳۰
				کنترل	۹/۷۰+
	۴/۰۴				

آزمون و شاهد مشخص شد که میانگین تغییرات نمرات اضطراب در گروه آزمایش منفی (-۱۵/۶۶) ولی میانگین تغییرات نمرات اضطراب در گروه شاهد مثبت (۹/۷۰+) بوده

براساس اطلاعات جدول شماره ۲ به طور کلی پس از بدست آمدن تفاوت نمرات اضطراب در مرحله اول و دوم (دو هفته قبل از عمل و روز قبل از عمل) و مقایسه آن بین دو گروه

است یعنی میانگین نمرات اضطراب در گروه دریافت کننده آموزش کاهش یافته ولی میانگین نمرات اضطراب در گروه شاهد (بدون دریافت آموزش) افزایش داشته است.

همانگونه که در جدول شماره ۲ ملاحظه می شود میانگین تغییرات نمرات اضطراب بین دو گروه آزمون و شاهد دارای تفاوت آماری معنی دار بوده است ($P=0/0001$).

بحث و نتیجه گیری

بر اساس نتایج حاصل از این پژوهش مشخص شد که آموزش بر میزان اضطراب بیماران منتظر عمل جراحی پیوند عروق کرونر مؤثر بوده است و اضطراب آنان را کاهش داده است لذا فرضیه پژوهش مورد تایید قرار گرفته است. قربانی (۱۳۸۰) نیز در تحقیقی که در مورد بررسی تأثیر آموزش بر میزان اضطراب بیماران تحت عمل جراحی پیوند عروق کرونر در گیلان انجام داد دریافت آموزش هایی که سبب تشریح و روشن شدن تجارب طی عمل پیوند عروق کرونر برای بیمار می گردد، اثرات مثبتی را بر عکس العمل روانی بیمار نسبت به عمل جراحی در بردارد و منجر به کاهش استرس و اضطراب بیمار خواهد شد. Sorensen و Luckman (۱۹۹۹) نیز اظهار داشته اند که آموزش قبل از عمل، مهارت های تطابقی و سازگاری فرد را نسبت به جراحی افزایش می دهد و به کاهش اضطراب بیمار کمک می کند. بیمار به هنگام مواجهه با عوامل تنش زا با بهره گیری از قدرت دفاعی و مکانیسم های سازگاری خود که تحت تأثیر عواملی نظیر سن، میزان تحصیلات، خاطرات و تجارب در رابطه با عمل جراحی و نگرش بیمار نسبت به بیماری قرار دارد، سعی در مقابله با استرس ناشی از جراحی خواهد داشت. با اتکاء به یافته های این تحقیق پژوهشگر معتقد است که به دلیل غیر اورژانسی بودن عمل پیوند عروق بیماران فرصت کافی جهت دریافت آموزش و در نتیجه پذیرفتن عمل جراحی را به عنوان بهترین راه درمان خود خواهند داشت. از سوی دیگر برنامه های متنوع آموزشی شامل، مشاهده فیلم های آموزشی، ملاقات با بیمارانی که متعاقب عمل جراحی بهبود یافته اند و مشاهده ترخیص سریع بیماران بعد از عمل پیوند عروق کرونر می تواند سبب تقویت روحیه و کاهش اضطراب بیماران گردد. لذا با توجه به یافته های حاصل از این پژوهش

مبنی بر تأثیر آموزش بر میزان اضطراب بیماران در انتظار جراحی پیوند عروق کرونر مسئولین آموزش پرستاری می توانند با تشویق و ارائه فرصت کافی به دانشجویان، آنان را به تنظیم و اجرای برنامه های مدون آموزشی در بخش های جراحی تشویق نمایند. همچنین مدیران پرستاری می توانند به تنظیم برنامه های آموزش ضمن خدمت برای پرستاران در زمینه تأثیرات مخرب اضطراب بر روی روند بهبود بیمار و تأثیر مثبت آموزش بر کاهش اضطراب بیماران منتظر عمل جراحی پیوند عروق کرونر اقدام نمایند. ضمناً به مسئولین ذیربط ایجاد یک مرکز مشاوره و آموزش قبل از بستری شدن در بیمارستان برای بیمارانی که قرار است تحت عمل جراحی پیوند عروق کرونر قرار گیرند، پیشنهاد می شود.

پژوهشگر پیشنهاد می کند که پژوهشی در رابطه با بررسی تأثیر آموزش بر طول مدت بستری بیماران و عوارض بعد از عمل پیوند عروق کرونر انجام شود.

تقدیر و تشکر

بدین وسیله مراتب سپاس و تشکر خود را نسبت به سرکار خانم بشارتی (سرپرستار بخش جراحی قلب) سرکار خانم دلپسند و جناب آقای دکتر حمید پیروی و مسئولین محترم کتابخانه دانشکده پرستاری و مامائی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شیراز اعلام می دارد.

منابع

- قربانی، محمد رضا (۱۳۸۰). مطالعه تأثیر آموزش قبل از عمل بر میزان اضطراب بیماران تحت عمل جراحی پیوند عروق کرونر بستری در یکی از مراکز آموزشی- درمانی دانشگاه علوم پزشکی گیلان، مجله علمی پژوهشی دانشکده پرستاری و مامائی مشهد، ۱۳۸۰، سال سوم، شماره نهم، صفحات ۱۶-۱۷.
- Boar, R., Haiward, M. (2000). Gommunicative Successfully in Groups: A Practical guide for the work Place. London: Routledge Go. PP: 251-2.
- Braunwald, E.(2001). Heart Disease :A text book of Cardiovascular Medicine. 6th ed.USA: W.B.Saunders Go. Pp: 1272-3.
- Brunner, SH., Suddarth, S. (2000). The Text Book of Medical – Surgical Nursing. 9th ed. Philadelphia: Lippincott Co. PP: 278-234.
- Davis, S.Cardiovascular Emergencies. (2001). Newyork: BMJ. PP: 324.

Luckman, J., Sorensen, K. (1999). Medical – Surgical: A Psychophysiologic Approach. 6thed. USA: W.B.Saunders Co. PP: 325.

McHugh, F., Lindsay, G., Hanlon, P. (2001). Nurse – Led shared care for patients on the waiting list for CABG. *Hert(British Cardiac Society)* .3:317-23.

Miere, C., Lateze, T. (1998). Patient anxiety and the effect of preclinical skill evaluation. *Nursing Times*. 2:91-93.

Robbinson, L. (1998). Psychiatric Nursing as a Human Experience. 2nd ed. New York: W.B. Co.

IMPACTS OF TEACHING ON THE ANXIETY LEVEL OF PATIENTS HAVE UNDERGONE CORONARY ARTERY BYPASS GRAFT IN NEMAZEE HOSPITAL IN SHIRAZ

Navvabi, E. MS*¹ Derakhshan, A. Ms² Sharif, F. Ph.D³
Amirghofran, A. MD⁴ Tabatabaei, H. MS⁵

ABSTRACT

Background: Coronary obstructive heart diseases have a great incidence in the world and Coronary Artery Bypass Graft (CABG) Surgery is one of the most effective treatments for these disorders. CABG is a crisis and a threat for patient and his family which produces a great deal of anxiety. Anxiety can produce mental, physiological and behavioral disorders.

Researches indicated that pre. admission education can decrease the anxiety level and stress of the patient and his family. Nurse as a member of this health care team is responsible for this teaching.

Objective: To assess the impact of teaching on the anxiety level of patients have undergone Coronary Artery Bypass Graft surgery.

Design: This was an experimental study and informations were obtained through Hamilton questionnaire.

Sample: 60 subjects with required critierias were selected randomly and divided into experimental (30) and control (30) groups.

Result: findings showed that in the experimental group, the mean of anxiety level was 22 in the first stage and 6.4 in the second stage which had a statistically significant relationship ($p=0/0001$) while in the control group, the mean of anxiety level was 18.6 in the first stage and 28.3 in the second stage which was not found significantly related ($p=0/134$).

Conclusion: A significant difference was found between the experimental and control groups from the Point of their anxiety level. ($p= 0/0001$) showing the positive effect of teaching on reducing the anxiety level in patients have undergone Coronary Artery Bypass Graft Surgery

Key Words: Teaching, Anxiety, Coronary Artery Bypass Graft (CABG).

---

¹ Ms in Nursing (*Corresponding Author)

² Senior Lecturer, School of Nursing and Midwifery Shiraz University of Medical Sciences and Health Services, Shiraz, Iran

³ Assistant Professor, Senior Lecturer, School of Nursing and Midwifery Shiraz University of Medical Sciences and Health Services, Shiraz, Iran

⁴ Assistan Professor, Shiraz University of Medical Sciences ans Health Services, Shiraz, Iran

⁵ Senior Lecturer, School of Public Health Shiraz University of Medical Sciences and Health Services, Shiraz, Iran